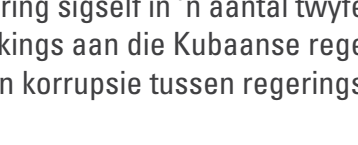
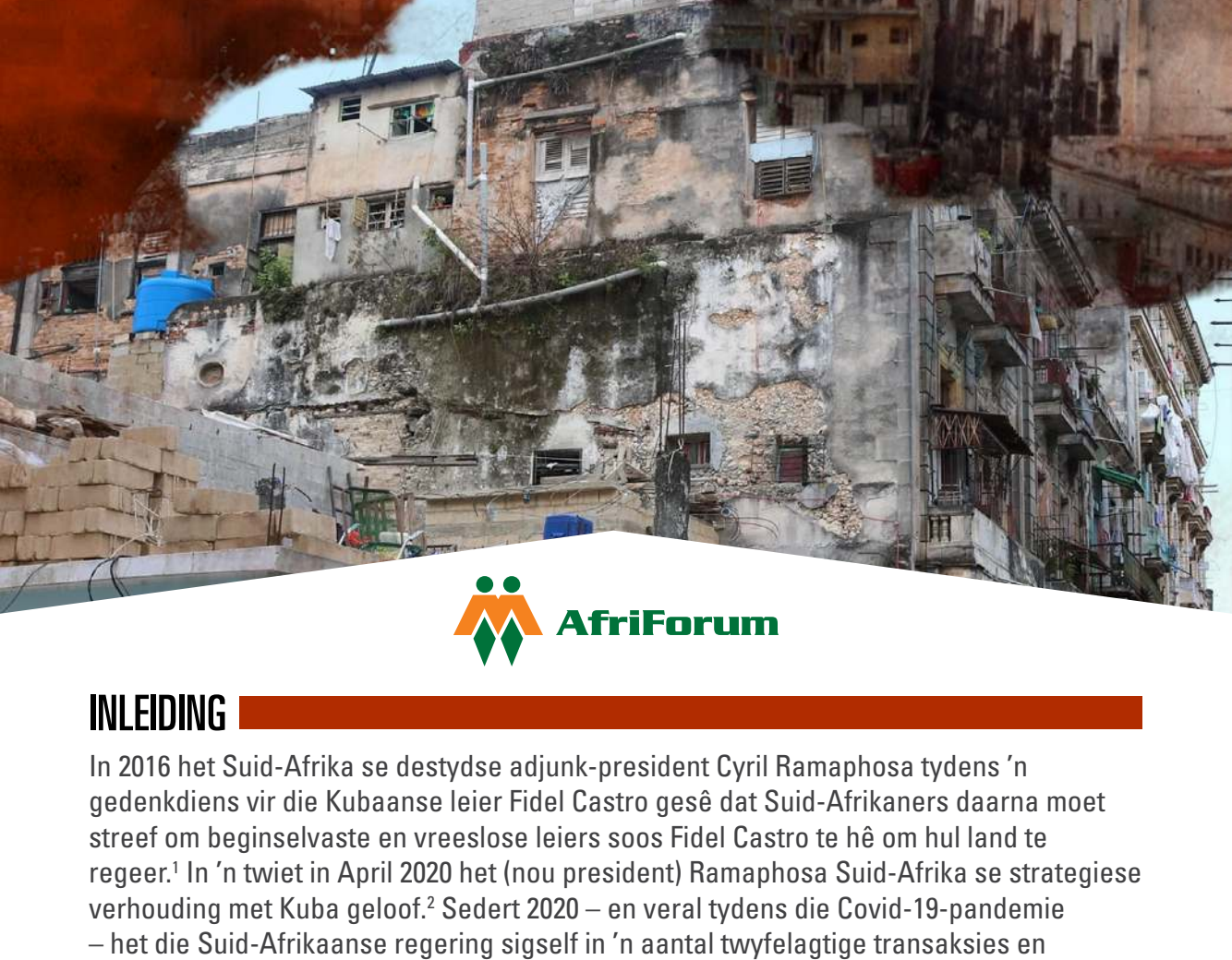

Die Suid-Afrikaanse en Kubaanse regerings: ingenieurs, uitgewes, dokters en skenkings sedert 2020

INLEIDING

In 2016 het die Suid-Afrika se destydse adjunk-president Cyril Ramaphosa tydens 'n gedenkdiens vir die Kubaanse leier Fidel Castro gesê dat Suid-Afrikaners daarna moet streef om beginselvaste en vreeslose leiers soos Fidel Castro te hê om hul land te regeer.¹ In 'n tweet in April 2020 het (nou president) Ramaphosa Suid-Afrika se strategiese verhouding met Kuba gelooft.² Sedert 2020 – en veral tydens die Covid-19-pandemie – het die Suid-Afrikaanse regering sigself in 'n aantal twyfelagtige transaksies en gedeelde skemas met 'n skenkings aan die Kubaanse regering bewege. Baie van dié aksies toon sterk kenmerke van korrupsie tussen regerings, en dit is nodig om dit hier in besonderhede te beskryf.

ONWETTIGE COVID-19-MEDISYNE

In April 2020 het die ouditeur-generaal van Suid-Afrika (OGSA) bevestig dat die Suid-Afrikaanse Nasionale Weermag (SANW) vir meer as R260 miljoen gefaktureer is vir die invoer van 'n medisyne genaamd Heberon Alpha R 2B. Dié middel word deur 'n Kubaans-Chinese maatskappy vervaardig, maar is nóg goedgekeur, nóg geregistreer vir gebruik in Suid-Afrika. Daar is egter aangevoer dat die middel Covid-19 kan help beveg. Die OGSA het genoem dat haar kantoor vasgestel het dat R34,68 miljoen van dié faktuur op daardie stadium reeds betaal is.³ 'n Interministeriële komitee wat daarmee getaak was om die saak te ondersoek, het verslag gedoen dat Technoimport, 'n Kubaanse maatskappy in staatsbesit, drie fakture aan die SANW uitgereik het vir drie besittings van dié middel. Generaal Rudzani Maphwanyana, hoof van die SANW, het die parlement in Januarie 2022 ingelig dat die SANW dié ongeregistreerde Covid-19-middels na Kuba teruggestuur het.⁴ Tot op hede het die SANW reeds sowat R120 miljoen vir dié onwettige medisyne aan Kuba betaal – en dit lyk nie of Suid-Afrikaanse belastingbetalers vir dié koste vergoed gaan word nie.⁵

INGENIEURS: WATER EN SANITASIE

Die Departement van Water en Sanitasie het in April 2021 aangekondig dat dit 24 Kubaanse ingenieurs sou invoer en in diens neem.⁶ Die vakbond Solidariteit het aangevoer dat dié Kubaanse ingenieurs tot R300 000 per jaar meer as hul Suid-Afrikaanse eweknieë sou verdien.⁷ Solidariteit het ook aangedui dat 'n gedeelte van die ingenieurs se vergoedingspakket 'n uitgebreide reeks byvoordele insluit, soos gratis vlugte vir vakansies in Kuba, gemeubileerde akkommodasie, en kos- en telefontoelae. Solidariteit het aangevoer dat dit ook uitvindig het dat die Kubane nie aan die Suid-Afrikaanse vereistes vir registrasie en lisensiering voldoen het nie. Volgens Solidariteit sou belastingbetalers waarskynlik sowat R75 miljoen moes opdok, en nie R64 miljoen soos wat die Departement van Water en Sanitasie aangevoer het nie.

SKENKINGS VIR MEDIESE BENODIGHEDHE EN VOEDSELVOORRADE

Kuba het die ANC-regering in Julie 2020 in die openbaar bedank vir twee aansienlike skenkings van mediese benodigdhede en voedselvoorraad.⁸ Die Kubaanse ambassade het die Suid-Afrikaanse regering openlik op sy webtuiste en sosialemediaplatforms vir dié ruim skenkings bedank. Om sy verbintenis tot dié skenking te wys, het die Suid-Afrikaanse regering glo 'n spesiale Suid-Afrikaanse Lugdiens-huurvlug gebruik om dit af te lewer. Die totale waarde van die skenkings is steeds ingedien.

DIE KUBAANSE GESONDHEIDSWERKERSKEMA

Daar is in April 2020 berig dat bykans 200 professionele Kubaanse gesondheidswerkers in Suid-Afrika sou aankom om die Covid-19-pandemie te help beveg. Dié gesondheidswerkers het skynbaar op dieselfde regeringsfondse vliegtuig aangekom as wat gebruik is om die voorheen gemelde mediese voorraad na Kuba te neem.⁹ In Junie 2020 is daar berig dat die Suid-Afrikaanse regering meer as R239 miljoen aan salarisse vir dié Kubaanse gesondheidswerkers sou bestee.¹⁰ In 2020 het die destydse VSA-minister van buitelandse sake Mike Pompeo Suid-Afrika en Katar gekritiseer omdat dié twee lande dokters van Kuba ingevoer het. Hy het Kuba ook daarvan beskuldig dat dit op siniese wyse munt uit die pandemie slaan.¹¹ Die VSA se departement van buitelandse sake het in sy Trafficking in Persons Report vir Suid-Afrika verslag gedoen dat die Kubaanse dokters wat na Suid-Afrika gebring is heel waarskynlik slagoffers van mensehandel is.¹² In Junie 2021 het die Departement van Gesondheid die R83 miljoen verdedig wat dit sedert die uitbreking van die Covid-19-pandemie in 2020 jaarliks aan dié dienste van die Kubaanse gesondheidswerkers in Suid-Afrika bestee het.¹³

In Februarie 2021 het die Suid-Afrikaanse kabinet 'n voorstel goedgekeur om die kontingent Kubaanse dokters wat na die land gebring is vir die Nobel-vredesprys te benoem.¹⁴ Daar is in 2022 berig dat die Suid-Afrikaanse Departement van Gesondheid steeds buitensporig hoë salarisse aan die Kubaanse dokters betaal het ten spyte daarvan dat hul kontrakte verstryk het en te midde van groeiende werkloosheid onder plaaslike dokters, terwyl verskeie vakante poste nie gevul is nie.^{15, 16}

Dit is nie 'n geïsoleerde verskynsel dat Suid-Afrika met die Kubaanse regering sake doen om dokters in te voer nie. Venezuela en Brasilië het in die verlede ook vir sulke programme betaal. Dié dokters het dit nie maklik nie. In 2017 het die Kubaanse regering strengere beperkings geplaas op Kubaanse dokters wat in Brasilië werk; dié dokters is verbied om Brasiliaanse mediese eksamens af te lê, en swanger vroue is gedwing om ná 22 weke van swangerskap na Kuba terug te keer om te verhoed dat hulle babas in Brasilië gebore word en Brasiliaanse burgerskap verkry.^{17, 18} Daar is ook berig dat Brasilië sedert 2013 tussen US\$6 000 en US\$9 300 per professionele Kubaanse dokter opgedok het, en dat die Kubaanse regering meer as 60% van hierdie fondse in hul eie sak gedruk het.¹⁸ Daar is verskeie gedetailleerde verslae en artikels wat die Kubaanse uitvoer van dokters oor die wêreld heen dokumenteer, asook die twyfelagtige elemente daarvan.^{17, 18, 20}

DIE SUID-AFRIKAANSE NASIONALE WEERMAG EN DIE DEPARTEMENT VAN VERDEDIGING

In 2022 het die SANW tussen R2,1 miljoen en R7 miljoen aan 'n Air Zimbabwe-huurvlug bestee om agt Suid-Afrikaanse leerlingvlieëniers huis toe te bring nadat hulle hul oogtoetse in Kuba gedruip het.²¹ Dit is deel van 'n veel groter patroon van buitensporige besteding deur die SANW met betrekking tot Kuba. Tussen ongeveer 2014 en 2019 het die regering bykans R1 miljard aan Kubaanse werktuigkundiges en tegnici betaal om SANW-voertuie en -toerusting te herstel en te onderhou.²²

Daar is in Maart 2022 berig dat die Departement van Verdediging meer as R1,3 miljard aan onreëlmatige kontrakte bykans R1,3 miljard behoort.²³ Die twee kontrakte was vir die herstel van voertuie, lugvaartuie, verdedigings-toerusting en meer. Die Departement van Verdediging is nie van plan om dié kontrakte met Kuba – wat tot einde 2024 van krag is – op te sê nie, ten spyte daarvan dat die OGSA bevind het dat dié ooreenkomste onreëlmatig is.²⁴ Daar is ook in Maart 2022 berig dat die Suid-Afrikaanse regering sedert 2014 ongeveer R259 miljoen bestee het aan die opleiding van lede van die Suid-Afrikaanse leër in Kuba.²⁵ Ten spyte van die finansiële uitdagings wat die SANW in die gesig staar,²⁶ het Thandi Modise, Suid-Afrika se Minister van Verdediging, dié besluit verdedig, verduidelikend dat die SANW personeel vir duur opleiding na Kuba te stuur.²⁷

DIE R50 MILJOEN-SKENKING

Daar is in Februarie 2022 berig dat die Suid-Afrikaanse regering 'n skenking van ongeveer R50 miljoen aan Kuba sou maak; die regering het aangevoer dat dit is om Kuba te help omdat dié land deur voedselonsekerheid geraak word weens sanksies wat deur die VSA ingestel is.²⁸ Alvin Botes, adjunkminister van Internasionale Betrekkinge en Samewerking, het die portefeuljekomitee vir internasionale betrekkinge en samewerking op 2 Februarie 2022 van dié skenking in kennis gestel.²⁹ AfriForum het 'n prokureursbrief aan die departement gestuur waarin dit 'n verduideliking en rede vir dié skenking eis.³⁰ AfriForum het daarna die houe genader om 'n dringende interdik te bekom om die regering te verhoed om die geld oor te plaas. Die aansoek het ook 'n hersieningsaansoek bevat om die besluit om te keer om die geld aan Kuba te skenk.³¹ Die beplande skenking is wyd deur die Suid-Afrikaanse burgerlike samelewing gekritiseer.^{32, 33}

AfriForum het in Maart 2022 daarin geslaag om 'n interdik te bekom om die beplande skenking aan Kuba te verhoed.³⁴ In Mei 2022 het die Gautengse Hooggeregshof in Pretoria die Suid-Afrikaanse regering se aansoek om die hof se beslissing (dat AfriForum die regering deur 'n interdik kon belet om die R50 miljoen aan Kuba te skenk) te appelleer met koste van die hand gewys.³⁵ Ná hierdie neerlaag in die hof het Naledi Pandor, minister van Internasionale Betrekkinge en Samewerking, gesê:³⁶

We are also prepared to act in solidarity with our brothers and sisters in Cuba. As we cannot turn a blind eye to their plight while their economy is strangled by illegal blockades and sanctions. The Cuban economy has been brought to its knees after 61 years of draconian US sanctions imposed on the impoverished island nation.

Daar is in Mei 2022 bekendgemaak dat Kuba inderdaad die saak teen die Departement aandui dat die beplande skenking aan Kuba inderdaad R350 miljoen behoort – en nie R50 miljoen soos wat daar aanvanklik berig is nie.³⁷

Kort ná AfriForum se sukses in die hof het Tito Mboweni, 'n voormalige minister van Finansies (2018–2021) 'n foto van Oliver Tambo en Fidel Castro getwiet en dié volgende daarby geskryf:³⁸

Friendships that last forever. Cuba and the ANC. OR Tambo and Fidel Castro.

Nkosazana Dlamini Zuma, huidige minister van Samewerkende Regering en Tradisionele Sake, het ook getwiet.³⁹

23 March [19]88 was a turning point in the fight against [sic] the apartheid regime. Thanks to the Cuban intervention, we defeated the SADF army in the battle of Cuito Cuanavale. We shall never forget the Cuban friendship, solidarity, internationalism, love, and humanity. Long live Cuba!

SAMEVATTING

Die Suid-Afrikaanse regering se veelvuldige en aansienlike skenkings en betalings aan Kuba het plaasgevind in 'n tyd toe Suid-Afrika fondse by die Internasionale Monetêre Fonds,⁴⁰ die Wêreldbank⁴¹ en ander instellings moes leen om die Covid-19-pandemie te beveg. Terwyl die SANW met finansiële probleme stoer,⁴² is dit steeds besig om miljoene reedde aan duur personeelopleiding in Kuba en aan ander buitensporige uitgawes te bestee. Laastens: Terwyl Suid-Afrikaanse gesondheidswerkers en ingenieurs sukkel om werk te kry, voer die Suid-Afrikaanse regering Kubaanse gesondheidswerkers en ingenieurs in teen veel hoër koste as wat die geval sou wees as plaaslike dokters en ingenieurs voldoende sou word. Boonop beland die meeste van dié fondse in die hande van die Kubaanse regering. In Junie 2022 het die Demokratiese Alliansie 'n antwoord op 'n vraag in die parlement ontvang wat onthul het dat 'n kumulatiewe totaal van R308 miljoen (en dit word meer) van belastinggeld aan die salarisse van 229 dokters en 65 ingenieurs uit Kuba bestee is.⁴³

BRONNE

¹ News24, 2016. SA needs 'principled' leaders like Castro – Ramaphosa. 30 November. Beskikbaar by <https://www.news24.com/News24/sa-needs-principled-leaders-like-castro-ramaphosa-20161130>. Geraadpleeg op 30 Maart 2022.

² Ramaphosa, C. [Twitter]. 27 April 2020. Beskikbaar by <https://twitter.com/CyrilRamaphosa/status/12546766824157986>.

³ Ouditeur-generaal van Suid-Afrika. 2020. Second special report on the financial management of government's covid-19 initiatives. Beskikbaar by <https://www.agsa.co.za/Portals/0/Reports/Special%20Reports/Covid-19%20Special%20Report%20on%20financial%20management%20of%20government's%20covid-19%20initiatives%20-%20Final%20201917%20Final%20draft.pdf>. Geraadpleeg op 21 Junie 2022.

⁴ Felix, J. 2022. SANDF says it has returned unregistered Covid-19 drugs to Cuba. News24, 26 Januarie. Beskikbaar by <https://www.news24.com/news24/southafrica/news/sandf-says-it-has-returned-unregistered-covid-19-drugs-to-cuba-20220126>. Geraadpleeg op 30 Maart 2022.

⁵ Phakathi, B. 2022. Cuba gets drugs back but there's no sign of SA taxpayer cash. BusinessDay, 26 Januarie. Beskikbaar by <https://www.businessday.co.za/nd/national/2022-01-26-cuba-gets-drugs-back-but-theres-no-sign-of-sa-taxpayer-cash/>. Geraadpleeg op 30 Maart 2022.

⁶ Solidariteit. 2021. Cubans appointed at much higher cost than SA engineers. MediaVerklaring, 1 Junie. Beskikbaar by <https://solidariteit.co.za/en/cubans-appointed-at-much-higher-cost-than-sa-engineers/>. Geraadpleeg op 21 Junie 2022.

⁷ Khumalo, J. 2021. The curious case of SAs donations worth millions to Cuba. News24, 3 Augustus. Beskikbaar by <https://www.news24.com/citypress/news/the-curious-case-of-sas-donations-worth-millions-to-cuba-20210803>. Geraadpleeg op 30 Maart 2022.

⁸ BBC News. 2020. Coronavirus: Cuban doctors go to South Africa. 26 April. Beskikbaar by <https://www.bbc.com/news/world-africa-54231627>. Geraadpleeg op 30 Maart 2022.

⁹ Medical Brief. 2022. WHO releases details of salary payments to Cuban doctors. 30 Maart. Beskikbaar by <https://www.medicalbrief.co.za/mkhrize-releases-details-of-salary-payments-to-cuban-doctors/>. Geraadpleeg op 30 Maart 2022.

¹⁰ News24. 2020. Profiting from the pandemic: US politician slams SA for taking Cuban doctors. 29 April. Beskikbaar by <https://www.news24.com/News24/SouthAfrica/News/profitting-from-the-pandemic-us-politician-slams-sa-for-taking-cuban-doctors-20200429>. Geraadpleeg op 30 Maart 2022.

¹¹ VSA Departement van Buitelandse Sake. 2021. 2021 Trafficking in Persons Report: South Africa. Beskikbaar by <https://www.state.gov/reports/2021-trafficking-in-persons-report/south-africa/>. Geraadpleeg op 21 Junie 2022.

¹² Maghina, M. 2022. SA spent R259m on training for military in Cuba since 2014. TimesLIVE, 23 Maart. Beskikbaar by <https://www.timeslive.co.za/news/south-africa/2022-03-23-sa-spent-r259m-on-training-for-military-in-cuba-since-2014/>. Geraadpleeg op 30 Maart 2022.

¹³ Oliver, D. 2022. SANDF, broke and without purpose, marches onward to disaster. TimesLive, 18 Maart. Beskikbaar by <https://www.timeslive.co.za/sunday-times-daily/opinion-and-analysis/2022-03-18-dramatic-dinner-sandf-broke-and-without-purpose-marches-onward-to-disaster/>. Geraadpleeg op 22 Junie 2022.

¹⁴ Maghina, M. 2022. Defence Minister Thandi Modise defends army training in Cuba. 10L, 24 Maart. Beskikbaar by <https://www.iol.co.za/news/politics/defence-minister-thandi-modise-defends-army-training-in-cuba-1c1de8e-4841-415e-9f2e-a216f6e484>. Geraadpleeg op 30 Maart 2022.

¹⁵ Head, T. 2022. South Africans are starving! – Anger rises over ANC's R50m donation to Cuba. The South African, 2 Februarie. Beskikbaar by <https://www.thesouthafrican.com/news/breaking-snc-cuba-r50-million-donation-why-listen-updates/>. Geraadpleeg op 30 Maart 2022.

¹⁶ Parliament van die Republiek van Suid-Afrika. 2022. Portfolio Committee on International Relations and Cooperation, 2nd February 2022 [You Tube-video]. 2 Februarie. Beskikbaar by <https://youtu.be/FcUM8SA6e0>. Geraadpleeg op 30 Maart 2022.

¹⁷ AfriForum. 2022. AfriForum questions government's planned donation to Cuba. MediaVerklaring, 2 Februarie. Beskikbaar by <https://afriforum.co.za/en/afriforum-questions-governments-planned-donation-to-cuba/>. Geraadpleeg op 30 Maart 2022.

¹⁸ AfriForum. 2022. AfriForum takes Government to court regarding Cuba donation. MediaVerklaring, 25 Februarie. Beskikbaar by <https://afriforum.co.za/en/afriforum-takes-government-to-court-regarding-cuba-donation/>. Geraadpleeg op 30 Maart 2022.

¹⁹ Tshuma, N. 2022. SAs plan to donate R50m to Cuba's hungry blasted by civil society organisations. IOL, 11 Februarie. Beskikbaar by <https://www.iol.co.za/capeargus/news/sa-plan-to-donate-r50m-to-cubas-hungry-blasted-by-civil-society-organisations-0ct3a832-441b-488b-b0e7-e0781b71c4ea>. Geraadpleeg op 30 Maart 2022.

²⁰ Solomons, L. & Charles, M. 2022. Feeding schemes across the country hand over petition to stop gov't from donating R50m to Cuba. News24, 24 Februarie. Beskikbaar by <https://www.news24.com/news24/southafrica/news/feeding-schemes-across-the-country-hand-over-petition-to-stop-govt-from-donating-r50m-to-cuba-20220224>. Geraadpleeg op 30 Maart 2022.

²¹ Khumalo, J. 2022. Court dismisses gov'ts application to appeal AfriForum interdict on R50m Cuban donation. News24, 10 Mei. Beskikbaar by <https://www.news24.com/news24/southafrica/news/just-in-court-dismisses-govts-application-to-appeal-afriforum-interdict-on-r50m-cuban-donation-20220510>. Geraadpleeg op 10 Junie 2022.

²² Felix, J. 2022. SA will not turn a blind eye to Cuba's economy brought to its knees by US sanctions – Naledi Pandor. News24, 12 Mei. Beskikbaar by <https://www.news24.com/news24/southafrica/news/sa-will-not-turn-a-blind-eye-to-cubas-economy-brought-to-its-knees-by-us-sanctions-naledi-pandor-20220512>. Geraadpleeg op 10 Junie 2022.

²³ TimesLIVE. 2022. Forget R50m, Dico planning to give R250m to Cuba. AfriForum, 17 Mei. Beskikbaar by <https://www.timeslive.co.za/news/south-africa/2022-05-17-listen-forget-r50m-dico-planning-to-give-r250m-to-cuba-afriforum/>. Geraadpleeg op 10 Junie 2022.

²⁴ Mboweni, T.T. [Twitter]. 23 Maart 2022. Beskikbaar by <https://twitter.com/ttomboweni/status/15066544430372752>.

²⁵ Dlamini-Zuma, N.C. [Twitter]. 23 Maart 2022. Beskikbaar by <https://twitter.com/DlaminiZuma/status/150673279874444929>.

²⁶ Okamoto, G.W.S. 2020. IMF Executive Board approves US\$4.3 billion in emergency support to South Africa to address the COVID-19 pandemic. MediaVerklaring, 27 Julie. Beskikbaar by <https://www.imf.org/en/News/Articles/2020/07/27/2020072719-south-africa-imf-executive-board-approves-us-billion-emergency-support-covid-19-pandemic>. Beskikbaar by <https://www.timeslive.co.za/news/south-africa/2022-05-17-listen-forget-r50m-dico-planning-to-give-r250m-to-cuba-afriforum/>. Geraadpleeg op 30 Maart 2022.

²⁷ Mthyanje, V. 2022. SA gets R11.4 billion loan from World Bank towards COVID-19 response. SABC News, 21 Januarie. Beskikbaar by <https://www.sabcnews.com/sabcnews/sa-gets-r11-4-billion-loan-from-world-bank-towards-covid-19-response/>. Geraadpleeg op 30 Maart 2022.

²⁸ Gibson, E. 2022. Farewell to SA's military establishment? FinancialMail, 24 Februarie. Beskikbaar by <https://www.businesslive.co.za/fm/fm-fox/2022-02-24-farewell-to-sas-military-establishment/>. Geraadpleeg op 22 Junie 2022.

²⁹ Demokratiese Alliansie. 2022. South Africa spends R308 million paying Cuban doctors and engineers. MediaVerklaring, 17 Junie. Beskikbaar by <https://www.dawg.org.za/2022/06/17/south-africa-spends-r308-million-paying-cuban-doctors-and-engineers/>. Geraadpleeg op 22 Junie 2022.

